

Bureauonderzoek naar de
archeologische waarde van het
plangebied Kerklaan 31-33 te Noord-
Scharwoude, gemeente Langedijk

Colofon

Opdrachtgever: BùgelHajema
Titel: Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Kerklaan 31-33 te Noord-Scharwoude, gemeente Langedijk (CENH-rapport nummer 169)
Status: Definitief
Datum: 17 november 2009
Projectnummer: 50982
Senior archeoloog: drs. G.P. Alders
Auteur: mevr. L. den Boon MSc
Illustraties: Cultureel Erfgoed Noord-Holland, tenzij anders vermeld

Autorisatie: drs. G.P. Alders

Datum:

ISSN: 1871-398X

© Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem, 2009

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

De Stichting aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Postbus 205
2000 AE Haarlem

Telefoon: (023) 553 14 98
Fax: (023) 531 84 36
Email: info@cultureelerfgoednh.nl
Internet: www.cultureelerfgoednh.nl

Samenvatting

In het ongeveer 50.000 m² grote plangebied Kerklaan 31-33 te Noord-Scharwoude is de bouw van 10 rijwoningen, 2 twee-onder-één-kap woningen en 33 appartementen in twee appartementengebouwen en een wijkgebouw gepland.

Het hele terrein is op moment van schrijven in gebruik als evenemententerrein en voormalige schoolterrein.

Om na te gaan hoe groot de kans is dat er archeologische resten in de bodem van het plangebied liggen, is een archeologisch bureauonderzoek gedaan. Om een betrouwbare verwachting te kunnen uitspreken is niet alleen het plangebied bestudeerd, maar ook de omgeving van het plangebied, het zogenaamde (bureau)onderzoeksgebied.

Het onderzoek bestond onder andere uit het raadplegen van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS). Dit is een bestand met archeologische, geomorfologische, bodemkundige en (historisch-)topografische en andere relevante gegevens. In ARCHIS zijn binnen de grenzen van het onderzoeksgebied geen archeologische vondsten gemeld.

Naast ARCHIS zijn diverse kaarten geraadpleegd, waaronder oude kaarten vanaf de 17de eeuw.

Gezien de lage verwachting dat in het plangebied archeologische resten aanwezig zijn en de eerder uitgevoerde grondroerende werkzaamheden in het kader van de sloop van het schoolgebouw, luidt het advies dat aanvullend veldonderzoek niet noodzakelijk is.

Indien er tijdens de werkzaamheden alsnog archeologische vondsten worden gevonden dienen deze onverwijld gemeld te worden bij het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1. Administratieve gegevens.....	5
2. Inleiding.....	6
3. De huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen in het plangebied.....	7
4. Historisch gebruik en landschappelijke ontwikkeling in het onderzoeksgebied	8
5. De bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens.....	10
6. Verwachte archeologische waarden in het plangebied	12
7. Advies.....	13
Literatuur- en documentatielijst.....	14
Afbeeldingen.....	15

1. Administratieve gegevens

Onderzoeksmeldingnummer: 37927
Datum: 16 november 2009
Opdrachtgever: BügelHajema
Balthasar Bekkerwei 76
8914 BE Leeuwarden
Contactpersoon: De heer P.W. Rienstra
T: 058-2152515
F: 058-2159198
Uitvoerder onderzoek: Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Bevoegde overheid: Gemeente Langedijk
Locatie: gemeente: Langedijk
plaats: Noord-Scharwoude
toponiem: Kerklaan
NAP: 0,6 m onder NAP
Kaartblad Top. Kaart van Nederland: XXX
Coördinaten hoekpunten plangebied: NO: 116.414 / 524.104
NW: 116.352 / 524.035
ZO: 116.467 / 523.969
ZW: 116.388 / 523.944

2. Inleiding

BügelHajema heeft op 23 oktober 2009 aan de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland opdracht verstrekt tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek aangaande plangebied Kerklaan te Noord-Scharwoude. De gemeente Langedijk is bevoegde overheid bij dit project.

Het doel van het bureauonderzoek is, om voorafgaand aan de geplande werkzaamheden in voldoende mate rekening te kunnen houden met de archeologische aspecten van dit plangebied. Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische en bodemkundige waarden van het plangebied zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Het Archeologisch Informatiesysteem ARCHIS van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Hierin zijn onder meer archeologische waarnemingen en terreinen opgenomen. Een waarneming bestaat uit één of meer artefacten; dit kunnen zowel mobiele vondsten als grondsporen zijn. Verder bevat ARCHIS een overzicht van lopend en uitgevoerd onderzoek. Resultaten van dit onderzoek bieden vaak belangrijke aanknopingspunten voor een archeologische verwachting binnen het plangebied.
- De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van behoudswaardige archeologische terreinen waarvan een deel van rijkswegen beschermd is.
- De Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van Noord-Holland. Hierop staan zowel archeologische, historisch geografische en (historisch) bouwkundige waarden.
- De geo(morfo)logische kaart.
- De bodemkaart.
- De Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW).
- De topografische Bonnekaart uit 1900.
- Het Oudste Kadastrale Minuutplan.
- Daarnaast is een aantal oude kaarten vanaf de 17^e eeuw geraadpleegd.

Het plangebied ligt net buiten de historische kern van Noord-Scharwoude. Als bureauonderzoeksgebied is gekozen voor het gebied direct om het plangebied heen waar het bureauonderzoek betrekking op heeft. Het onderzoeksgebied beslaat een oppervlakte van 100 ha, hierbinnen ligt het plangebied van 5 ha. Zie voor het onderzoeksgebied en het plangebied afbeeldingen 3 en 4.

Het onderzoek is uitgevoerd door mevr. L. den Boon MSc van de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, onder verantwoording van drs. G.P. Alders.

3. De huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen in het plangebied

Het plangebied ligt aan de Kerklaan 31-33 te Noord-Scharwoude, in de gemeente Langedijk. De initiatiefnemer heeft het voornemen om in het plangebied 10 rijwoningen, 2 twee-onder-één-kap woningen en 33 appartementen in twee appartementengebouwen alsook een wijkgebouw te bouwen.

Het plangebied heeft een totaal oppervlak van ca. 50.000 m². Het plangebied is momenteel in gebruik als evenemententerrein en voormalig schoolterrein.

Op moment van schrijven is het nog niet bekend of er grote grondwerkzaamheden noodzakelijk zijn. Er zullen grondwerkzaamheden nodig zijn voor de fundering van de woningen, de twee appartementengebouwen en het wijkgebouw.

De funderingen zullen naar verwachting niet dieper worden uitgegraven dan 1 m onder het beganegrondpeil van de nieuwbouw. Het toekomstige peil van de percelen en het maaiveld zullen niet veel gaan afwijken van de huidige hoogtes, vanwege het handhaven van alle omliggende wegen en bebouwing. In en rond het plan zullen kabels & leidingen en drainage verwijderd en nieuw aangelegd worden. Deze zullen niet veel dieper dan 1 m komen te liggen. Ook voor het aanbrengen van verhardingen zal gegraven worden voor het aanbrengen van funderingen, maar ook dit gaat niet veel dieper dan 1 m.

Alleen voor riolering zal mogelijk dieper worden gegraven. Waar deze komt te liggen is op moment van schrijven nog niet bekend.

Het huidige schoolgebouw staat er in ieder geval vanaf de jaren '80. Het schoolgebouw is gesloopt. Over andere gebouwen op het perceel is niets bekend.

4. Historisch gebruik en landschappelijke ontwikkeling in het onderzoeksgebied

Periode	Datering
Nieuwe Tijd	1500 – heden
Late Middeleeuwen	1050 – 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 – 1050 na Chr.
Romeinse Tijd	12 voor Chr. – 450 na Chr.
IJzertijd	800 – 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 – 800 voor Chr.
Neolithicum	5300 – 2000 voor Chr.
Mesolithicum	8800 – 4900 voor Chr.
Paleolithicum	300000 – 8800 voor Chr.

Tabel 1 Archeologische tijdschaal

Ontstaansgeschiedenis

Noord-Scharwoude wordt in de kerkelijke documenten van 1094 genoemd als Bernarduskercha.¹ De abdij van Egmond bezat korentienden in de buurt van Noord-Scharwoude, waaruit blijkt dat graan werd verbouwd op het veen. Documenten uit 1338 geven verschillende benamingen aan het dorp, waaronder Noorsterwoude, Norskerwoud en Noorskerwoud. In de middeleeuwen wordt het dorp wel Sint Janskerspel genoemd, naar de aan Sint Johannes gewijde kerk.

Bronnen laten zien dat in het begin van de 16de eeuw veeteelt veruit het belangrijkste bestaansmiddel was.

Noord-Scharwoude was, evenals Broek op Langedijk en Zuid-Scharwoude een ambachtsheerlijkheid en behoorde aan de graven van Holland.

Het maakt deel uit van het Geestmerambacht.

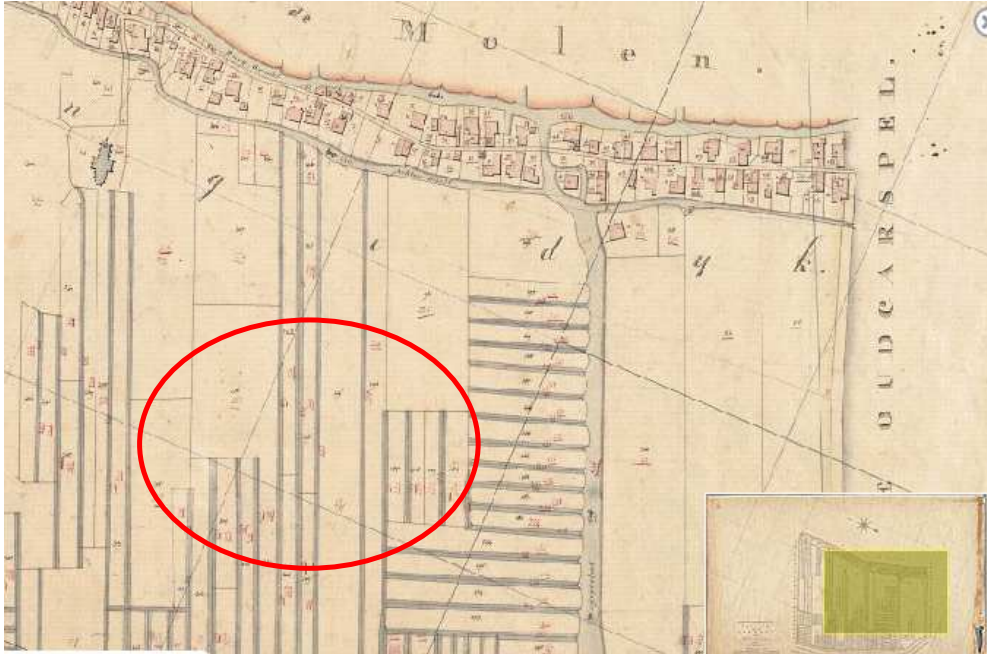
Het plangebied is lange tijd in gebruik geweest als agrarisch gebied, waardoorheen ook sloten liepen. Het huidige schoolgebouw staat er in ieder geval vanaf de jaren '80. Dit schoolgebouw is inmiddels gesloopt.

Historische gegevens over het plangebied

Om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen in het gebied tijdens de laatste paar eeuwen zijn oude atlasen en kaarten gebruikt.

¹ Gemeentegids Langedijk 2001-2002

Op de 17^e eeuwse kaart uit het Kaartboek Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland van J.J. Dou is het plangebied agrarisch gebied.

Afbeelding: Minuutplan 1811-1832, het plangebied ligt binnen de rode cirkel en bestaat uit agrarische grond met sloten.

Op de Minuutplan 1811 (zie bovenstaande afbeelding) is te zien dat het plangebied onbebouwd was en werd gebruikt als agrarische grond. Het plangebied werd doorkuist door een aantal sloten.

Op de Grote historische Provincie Atlas 1:25000 Noord-Holland 1849-1859 bestaat het plangebied uit agrarisch gebied met sloten. De topografische kaart uit de periode 1894-1923 laat zien dat het plangebied in een gebied ligt dat in die periode bestond uit agrarisch gebied met sloten. Er was wel lintbebouwing langs de Voorburggracht.

Voor de kaarten van de Topografische Dubbelatlas Noord-Holland 1957-2007 geldt dat het plangebied op de kaart van 1961 onbebouwd is. Op de kaart van 2003 is te zien dat het plangebied bebouwd is en dat er rondom de bebouwing open ruimte is.

Concluderend kan gesteld worden dat de voormalige bebouwing (het schoolgebouw) waarschijnlijk de enige bebouwing is geweest. De verstoring is waarschijnlijk beperkt tot de bouw van het schoolgebouw (ongeveer 1 ha verstoring) en om deze reden relatief gering.

5. De bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens

Voor het verzamelen van reeds bekende archeologische waarden en bodemkundige gegevens van het plangebied is het Archeologisch Informatiesysteem ARCHIS II van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd. De resultaten staan hieronder beschreven.

5.1 Archeologische waarnemingen in het onderzoeksgebied

In ARCHIS is aangegeven dat het onderzoeksgebied is gelegen in de archeoregio noordhollands kleigebied.

De IKAW geeft de aanduiding "lage trefkans" voor het vinden van intacte archeologische waarden voor het onderzoeksgebied.

In het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) is binnen de grenzen van het onderzoeksgebied twee archeologische waarnemingen bekend:

- Waarnemingsnummer 57473, het betreft hier twee vondsten van grijsbakkend gedraaid aardewerk uit de Late Middeleeuwen en een vondst van houtskool, gedateerd tussen het Paleolithicum en de Nieuwe Tijd.
- Waarnemingsnummer 412355, het betreft hier een vondst van een ophoging uit de Late Middeleeuwen en een vondst van een kogelpot uit de Late Middeleeuwen.

Binnen het onderzoeksgebied zijn twee archeologische monumenten (AMK-terreinen) bekend:

- Monumentnummer 14792, de historische kern van Noord-Scharwoude. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, boven of onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische sporen en voorwerpen. Samen bevatten zij een veelheid aan historische informatie over ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de kern.
- Monumentnummer 4239, Kerklaan in Noord-Scharwoude. Dit is een van de oudste kerken in het gebied (oorsprong 11e eeuw). Aangezien de archeologische resten een belangrijke bijdrage leveren aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied, dienen deze in principe behouden te blijven.

5.2 Cultuurhistorische waarden

De archeologische waarden zijn ook opgenomen in ARCHIS, op de zogenaamde Archeologische Monumentenkaart (AMK). Het plangebied valt niet binnen een AMK-terrein.

Voor cultuurhistorische elementen in het onderzoeksgebied is de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van Noord-Holland gebruikt. Daarop zijn de waardevolle historisch geografische, bouwkundige en archeologische waarden in kaart gebracht.

Op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland zijn geen bekende archeologische en historisch-geografische waarden vermeld voor het plangebied. Er zijn geen vondstmeldingen of waarnemingen in het plangebied gedaan.

Wel zijn er in de directe omgeving, ten westen, van het plangebied archeologische resten aanwezig. Het betreft hier het kerkterrein aan de Kerklaan en de historische kern van Noord-Scharwoude.

5.3 Bodemkunde, geologie en geomorfologie

Op de geomorfologische kaart van Nederland 1:50 000 heeft het plangebied code 2M48. Dit betekent dat het plangebied binnen een vlakte ligt..

De bodemkaart van Nederland (1:50.000) geeft aan dat het plangebied deels ligt binnen de eenheid Mn15A, wat betekent zeekleigronden. Deels ligt het gebied binnen de bebouwde kom en is om deze reden niet gekarteerd.

Voor het plangebied is een geologische kaart 1:50 000 beschikbaar. Het plangebied bestaat uit afzettingen van Duinkerke op oudere afzettingen van Duinkerke op afzettingen van Calais en behoort bij de Westland Formatie. De grondwatertrap in het onderzoeksgebied is VI hetgeen betrekkelijk laag is (zie tabel 2). Door deze diepe ontwatering kunnen eventuele archeologische waarden slecht geconserveerd zijn.

Tabel 2: Grondwatertrappenindeling van StiBoKA, GHG/GLG = gemiddeld hoogste/laagste grondwaterstand.

Grondwatertrap (GT)	I	II ¹	III ¹	IV	V ¹	VI	VII ²
<i>GHG (in cm beneden maaiveld)</i>	(<20)	(<40)	<40	>40	<40	40-80	>80
<i>GLG (in cm beneden maaiveld)</i>	<50	50-80	80-120	80-120	>120	>120	(>160)

6. Verwachte archeologische waarden in het plangebied

Uit het bureauonderzoek volgt een verwachting voor het plangebied op de aanwezigheid van archeologische resten. Voor het plangebied blijkt dat de verwachting voor de verschillende perioden is zoals in onderstaande tabel.

Periode	Verwachting
Nieuwe Tijd	Laag
Late Middeleeuwen	Laag
Vroege Middeleeuwen	Laag
Romeinse Tijd	Laag
IJzertijd	Laag
Bronstijd	Laag
Neolithicum	Laag
Mesolithicum	Laag
Paleolithicum	Laag

De verstoring door de ontwikkelingen die plaats zullen vinden in het plangebied zullen afhankelijk zijn van de soort fundering die wordt toegepast.

Het plangebied is in gebruik geweest als school vanaf de 20ste eeuw. Uit perioden voor deze tijd zijn weinig archeologische resten bekend in het plangebied en de omgeving. Ook uit de Nieuwe Tijd zijn weinig waarnemingen of vondsten bekend.

De verstoring van de ondergrond door de huidige bebouwing is waarschijnlijk relatief gering doordat het schoolgebouw de eerste bebouwing is geweest. Wel kan de bodem geroerd zijn bij de sloop van het schoolgebouw.

In het plangebied kan sprake zijn van slechte tot matige conserveringsomstandigheden, vanwege de lage grondwaterstand.

7. Advies

De verwachting dat er archeologische resten in het plangebied liggen is op basis van het bureauonderzoek laag te noemen.

Er zijn al grondroerende werkzaamheden uitgevoerd ten tijde van de sloop van het schoolgebouw. Daardoor zal de aanleg van nieuwbouw de archeologische waarden waarschijnlijk niet noemenswaardig verder aantasten. Wij achten het daarom niet noodzakelijk nader archeologisch onderzoek te laten uitvoeren. Wel zou er bij verdere grondroerende werkzaamheden gelegenheid gegeven kunnen worden aan amateur archeologen die eventuele archeologische overblijfselen kunnen documenteren.

Indien er tijdens de werkzaamheden alsnog archeologische vondsten worden gevonden dienen deze onverwijld gemeld te worden bij het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten in Noord-Holland (telefoonnummer 023 - 5144514). Dit heeft geen nadelige consequenties voor de werkzaamheden.

Literatuur- en documentatielijst

Digitale bronnen

- Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS);
- Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland: <http://chw.noord-holland.nl>;
- Kadastrale minuut: www.watwaswaar.nl;
- Google Maps: <http://maps.google.nl/maps>.

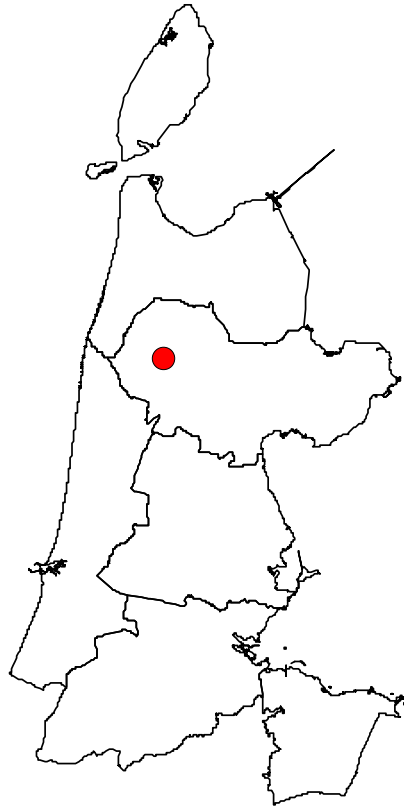
Atlassen

- Dou, J.J., 1980: *Kaartboek Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland 1745*, [2^e heruitgave uitgeverij Canaletto].
- N.N.: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000*, Stavoren.
- N.N.: *Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, Blad 24 Zandvoort - 25 Amsterdam*.
- N.N. 1992: *Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859* (Wolters-Noordhoff).
- N.N., 2003: *Atlas van Historische Topografische Kaarten Noord-Holland. Bladen van de Chromo-topografische Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden schaal 1:25.000, 1894 - 1923*.
- N.N., 2004: *Topografische Atlas Noord-Holland 1:25.000* (Wolters-Noordhoff).
- N.N.: Foto Atlas Noord-Holland 1:14.000 kaartblad 155 (Uitgeverij Robas Producties en Topografische Dienst)

Afbeeldingen

Afbeelding 1

Ligging van het plangebied in Noord-Holland.

Afbeelding 2

De geplande werkzaamheden op de locatie Kerkplein 31-33 te Noord-Scharwoude.

(Afbeelding: BügelHajema)

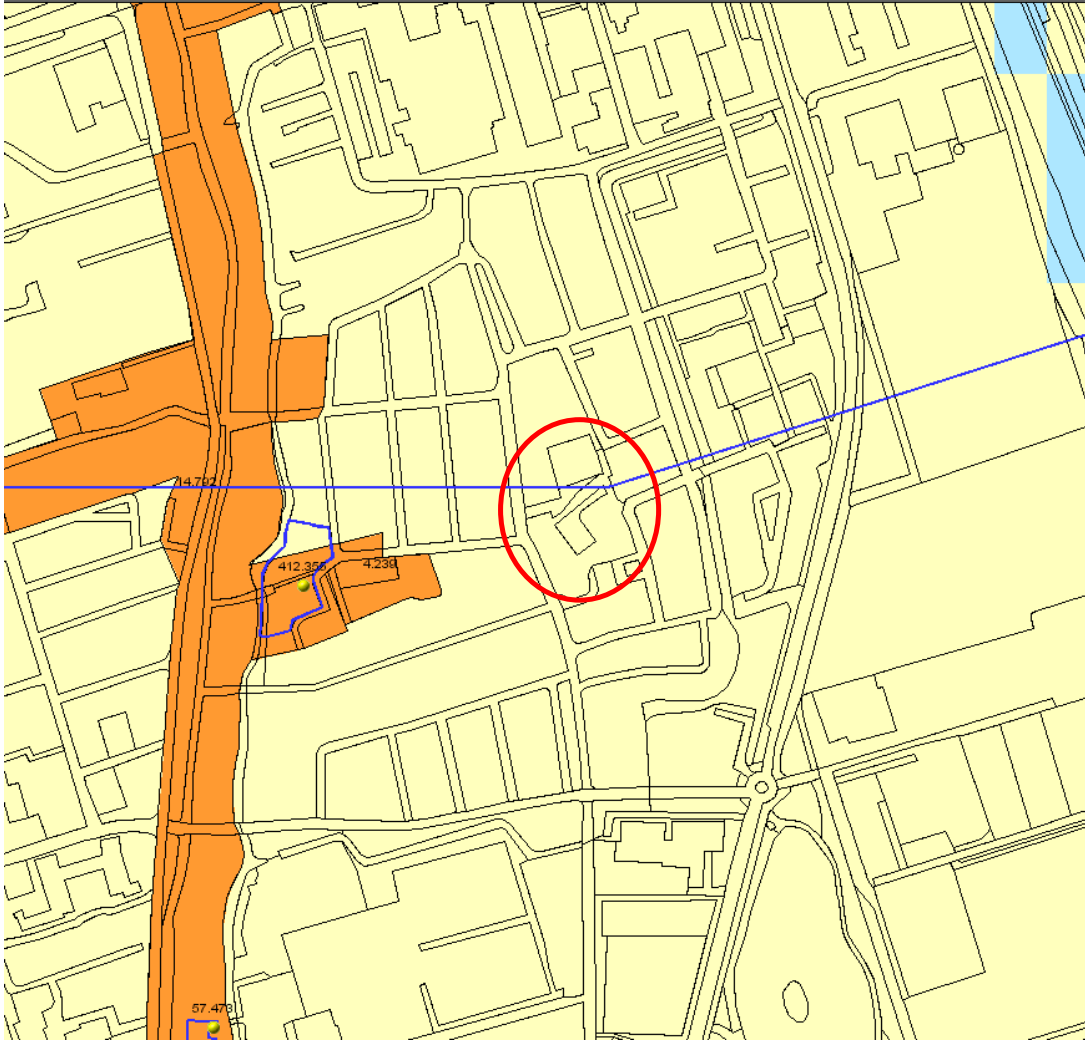

Afbeelding 3

De ARCHIS-waarnemingen en monumenten in het onderzoeksgebied. De rode lijn geeft bij benadering het plangebied weer.

(Kaart: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Afbeelding 4

De archeologische waarden volgens de CHW-kaart in het onderzoeksgebied. De rode lijn geeft bij benadering het plangebied weer.

(Kaart: Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Holland)

- CHW-kaart *
- Bouwkunde
 - Bouwkunde punten
 - Bouwkunde lijnen
 - Bouwkunde vlakken
- Archeologie
 - Archeologie punten
 - Archeologie lijnen
 - Van waarde
 - Grote waarde
 - Zeer grote waarde
 - Archeologie vlakken
 - Van waarde
 - Grote waarde
 - Zeer grote waarde
- Historische geografie
 - Historische geografie punten
 - Historische geografie lijnen
 - Van waarde
 - Grote waarde
 - Zeer grote waarde
 - Historische geografie vlakken
 - Van waarde
 - Grote waarde
 - Zeer grote waarde

